

МИРЕНА СЛАВОВА

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

mirena.slavova@uni-sofia.bg

АНТИЧНАТА ДИАТЕЗА И НЕЙНИТЕ МЕТАМОРФОЗИ ВЪВ ВЪЗРОЖДЕНСКИТЕ ГРАМАТИКИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Анотация:

В студията е направен опит за проследяване на граматическата традиция за диатезата от съчиненията на старогръцките граматичи Дионисий Тракийски и Аполоний Дискол през латинските граматичи и коментарната книжнина върху тях до византийската епоха и първите граматичи на църковнославянския език – Аделфотес, Зизаний, Мелетий Смотрички и А. Мразович. Граматиките на църковнославянския език поемат в себе си традициите на античната и византийската граматическа мисъл по отношение на диатезата, но от своя страна правят опит да адаптират наследената матрица в класифицирането на глаголите с оглед на славянската глаголна система. В този свой опит те се опират на постиженията на латинските граматичи и на школските граматичи на латинския език от XVI–XVIII в., създадени за нуждите на западноевропейското и в частност на немското образование по класически езици. По-нататък се проследява формирането на схващането за залог на глагола във възрожденските граматичи на българския език като резултат от многопосочни влияния и фактори – от една страна, античната граматическа традиция за диатезата, преминала през византийската и църковнославянската рецепция, от друга, западноевропейските и руските граматически съчинения, а от трета, усилията на нашите книжовници за постигане на адекватен модел на описание на българския глагол.

Прилагането на диахронен метод позволява въз основа на сравнение да се направят изводи за приемственост и новаторство в третирането на сложната проблематика на диатезата в различните етапи от развитието на граматическата идея за нея и преди всичко да се открие както наследството, което възрожденските автори на български граматичи получават в началото на XIX век, така и начинът, по който го осмислят. Най-важният аспект от тяхното разбиране за диатезата е прагматичният подход, който прилагат, тъй като те не се стремят към ненужно теоретизиране върху диатезата и нейната природа, а по-скоро предлагат в школските си граматичи стегнато и лесно усвоимо учебно съдържание, нужно за просветата и утвърждаването на книжовен език.

Ключови думи:

залог, антична граматика, византийска граматика, граматика на църковнославянския език, възрожденски граматичи на българския език